

Asia: VM003:00/2017 VM/155/03.01.00/2018

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 5 §, 6 § ja 7 §:n 1 momentin kumoamisesta

1. Yleiset kommentit lakiehdotuksesta

CSC - Tieteen tietotekniikan keskus kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 5 §, 6 § ja 7 §:n 1 momentin kumoamisesta. CSC on suomalainen tutkimuksen, koulutuksen ja julkishallinnon ICT-osaamiskeskus, joka ylläpitää opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta korkeakoulujen valtakunnallista keskitettyä tietotekniikkainfrastruktuuria ja tarjoaa sen avulla kansallisia tietotekniikkapalveluita tutkimuksen, tieto-, opetus- ja tutkimushallinnon sekä kirjastojen, arkistojen, museoiden ja kulttuurin tarpeisiin.

CSC kannattaa lakiehdotusta, koska digitaalisten palvelujen saatavuuden, laadun ja tietoturvallisuuden edistäminen on erittäin tärkeää. CSC pitää keskeisenä, että laissa säädetään digitaalisen palvelun käsitteestä. Digitaalisten palvelujen havaittavuuden, hallittavuuden, ymmärrettävyyden ja toimintavarmuuden takaamisella voidaan parantaa jokaisen kansalaisen yhdenvertaisia mahdollisuuksia palvelujen käyttämiseen.

2. Kommentit lakiehdotuksen pykäliin ja yksityiskohtaisiin perusteluihin

1 luku: Yleiset säännökset

CSC näkee lakiesityksen yleisiä säännöksiä koskevat yksityiskohtaiset perustelut hyvinä, mutta katsoo, että laissa on pyrittävä välttämään liian yksityiskohtaisia määritelmiä, jotka on sidottu nykyisin käytettävissä olevaan teknologiaan. Esimerkiksi lain 2 §:n 2 kohtaan sisältyisi mobiilisovelluksen määritelmä, jonka mukaan mobiilisovelluksella tarkoitetaan sovellusohjelmistoja, jotka on suunniteltu ja kehitetty julkisen sektorin elinten toimesta tai niiden puolesta yleisön käyttöön älypuhelin tai tablettien kaltaisilla mobiililaitteilla. CSC pyytää kiinnittämään huomiota

siihen, että liian yksityiskohtaiset määritelmät voivat tuoda tulkintaongelmia teknologian kehittyessä.

2 luku: Viranomaisten digitaalisten palvelujen järjestäminen yleisölle

CSC näkee lakiesityksen viranomaisten digitaalisten palvelujen järjestämistä koskevat yksityiskohtaiset perustelut selkeinä, mutta kiinnittää huomiota esimerkiksi loppukäyttäjien osallistamiseen palvelujen suunnitteluvaiheessa. Ehdotettavan lain 4 §:n 1 momentissa edellytettäisiin, että digitaalisen palvelun helppokäyttöisyys olisi varmistettu. Tällä tarkoitetaan sitä, että viranomaisen tulisi tehdä käytettävyyssarvioinnit tai -testit ennen uuden digitaalisen palvelun käyttöönottoa tai tilanteissa, joissa digitaaliseen palveluun otetaan käyttöön merkittäviä uusia tai uudistettuja toimintoja. CSC katsoo, että käytettävyyssarviointien ja –testien lisäksi palvelujen saavutettavuutta ja käytettävyyttä tulee parantaa osallistamalla mahdollisia loppukäyttäjiä jo palvelujen suunnitteluvaiheeseen.

3 luku: Digitaalisten palvelujen saavutettavuus

CSC näkee lakiesityksen digitaalisten palvelujen saavutettavuutta koskevat yksityiskohtaiset perustelut selkeinä, mutta pyytää kiinnittämään huomiota seuraaviin tarkennustarpeisiin. Lakiesityksen luonnoksessa mainitaan, kuinka esimerkiksi toimisto-ohjelmien tiedostomuotojen on oltava saavutettavia tietyistä päivämäärästä alkaen. CSC kaipaa tarkennusta siihen, onko lain voimaan astumisen ja siirtymäaikojen jälkeen palveluntarjoajan mahdollista tarjota palvelussaan toimisto-ohjelmien saavutettavien tiedostomuotojen rinnalla identtistä, esteellistä tietosisältöä esimerkiksi nykyisen kaltaisessa muodossa? Toisin sanoen, voiko palveluntarjoaja jatkaa vanhan, uuden määritelmän mukaan esteellisen (esimerkiksi pdf- ja word-formaattien), tietomuodon tarjoamista saavutettavan muodon rinnalla vai onko vanha tietosisältö poistettava kokonaan? Mikäli tiedostomuotojen rinnakkainen tarjoaminen ei ole mahdollista, voi sillä olla merkittäviä vaikutuksia palvelukehitykseen siinä vaiheessa, kun ohjelmistorakenteisiin kohdistuu suurempia muutostarpeita. CSC katsoo, että paremmin saavutettava lopputuote, koskien etenkin vanhoja palveluita, on helpommin saavutettavissa rinnakkaisia tiedostomuotoja tarjoamalla.

Lisäksi CSC pyytää kiinnittämään lisähuomiota opetustoimintaan liittyviin lain soveltamispoikkeuksiin, sillä nykyinen esitysluonnos ei ota riittävästi huomioon esimerkiksi virtuaalista etäoppimista. Virtuaalinen etäopiskelu on ajasta ja paikasta riippumatonta, ja sen pohjana toimivat erilaiset tallennetut tietosisällöt (tallenteet). On suuri riski, että aiheutuu ongelmia siitä, etteivät nykyiset ohjelmistot ja sovellukset mahdollista lakiesityksen tavoittelemaa saavutettavuutta. Kuinka siis varmistetaan, että palveluntarjoajat tulevat löytämään keinoja saavutettavuuden varmistamiseen palvelukehityksessä verrattain lyhyessä ajassa?

4 luku: Saavutettavuusvaatimusten valvonta ja oikeussuoja

Ei kommentoitavaa.

5 luku: Erinäiset säännökset

CSC suhtautuu lakiesityksen luonnokseen positiivisesti. CSC kuitenkin katsoo, että uudistus voi tuoda aikataulullisia ongelmia palveluntarjoajille ja -kehittäjille. Lyhyestä siirtymäajasta johtuen tarvitaan tarkempia määritelmiä esimerkiksi esteettömiksi katsottavien toimisto-ohjelmien

tiedostomuodoista, jotta palvelukehityksessä osataan varautua tuleviin muutoksiin jo aikaisessa vaiheessa. Palvelukehityksessä tehdään jo tällä hetkellä saavutettavuuskartoituksia, joiden suorittamiseen tiedot olennaisesti vaikuttavat. On esimerkiksi syytä selkeyttää esitysluonnoksen sivulla 68 olevia määritelmiä eri tiedostomuotojen käytöstä.

3. Kommentit vaikutusten arviointiin

CSC:llä on monia eri rooleja digitaalisten palvelujen kehittämisessä ja tuotannossa palvelusta riippuen (esimerkiksi palveluntarjoaja, palvelun toteuttaja, palvelun ylläpitäjä). Monet palveluista toteutetaan viranomaisrahoituksella, mikä merkitsee myös vastuuta palvelujen saavutettavuudesta huolehtimisessa. CSC katsoo, että saavutettavuuden takaaminen palveluissa tulee aiheuttamaan merkittäviä muutostöitä olemassa oleviin palveluihin, ja tätä kautta myös kustannuksia. Vanhojen palvelujen muuttaminen saavutettaviksi on kalliimpaa kuin uusien palvelujen rakentaminen ja tällaisia vanhoja palveluja on melko paljon, ja ne ovat eri elinkaarensa vaiheissa.

Lisäksi kustannukset kasvavat uusien palvelujen kehittämis- ja ylläpitovaiheessa uusien palvelutarpeiden myötä. Kustannuksia liittyy myös uuden asiantuntijaosaamisen hankkimiseen palvelukehitykseen ja palvelujen ylläpitoon. Kustannusten kasvua ei välttämättä ole helppo ennakoida, mutta siihen tulee pyrkiä.

4. Muut kommentit

Ei kommentoitavaa.

Lindell Miia
CSC-Tieteen tietotekniikan keskus Oy